

kedelmi szakkönyvekről, az egész napi tanításról, a kereskedői szellem neveléséről nyújt igen érdemes gondolatokat.

A tankerületi főigazgatóság által rendezett továbbképző tanfolyamon az érettségizett leányok számára ad pályaválasztási tanácsokat. A következő tanulmány a kir. főigazgatóság által a kereskedelmi iskolai tanárok részére rendezett szünidei tanfolyamon tartott előadást tartalmazza. »A felső kereskedelmi iskola — és a kereskedelmi szellem« címen. Az ezután következőben »Az iparos jó tulajdonságai és hibái« címen mond nagyon sajnálatos igazságokat. Az utolsó tanulmányban az iskolákban vezetett egyéni törzslapoknak a pályaválasztásra való tekintettel lelkiismeretes kitöltésére ad útbaigazítást.

A sok értékes gondolat közül kettőt kívánok kiemelni. Az egyik, hogy a falusi iskolák részére külön tanítóképzést kíván. Olaszországban, ahol a falusi lakosságnak városba özönlése vészes jelleget öltött, ennek az iskolák segítségével akarják elejét venni. Hogy azonban a falusi iskolák a rájuk háruló sokirányú feladatnak megfelelhessenek, a falusi tanítók képzését külön megfelelő tanítóképzőkre ruházták.

A másik, hogy a túlzott gimnáziumba tódulást ipari, mezőgazdasági és kereskedelmi irányú polgári iskolával kívánja megszüntetni. Ez teljesen egyezik a polgári iskolai tanárság sok évtizedes törekvésével. A polgári iskolai tanárság iskolájának reformjával épen azt a célt akarta szolgálni, hogy a gimnáziumba töretető ifjúság nagy részét elterelje onnét és már 10 éves korától gazdasági szellemben nevelve, a magyar társadalmat közgazdasági szellemben nevelt gazdákkal, iparosokkal és kereskedőkkel töltsse. A polgári iskolai tanárság bizonyára elégtétellel állapíthatja meg, hogy az érdemes szerző 40 évi tapasztalattal ugyanerre a megállapításra jutott.

A gyakorlati nevelés igaz szeretete szülte ezt a kötetet is, a tárgy iránti melegség és szeretet érezhető minden egyes sorából. Szerző az illetékesek figyelmébe ajánlja könyvét, valóban megérdemelné, hogy meggondolásait figyelembe vegyék.

Szenes Adolf.

**Horváth Ambrus: Koppi Károly működése.** (Palaestra Calasactiana 34. sz.)

Szeged, 1940., 8-r., 119 lap.

A haladás, a fejlődés és a tökéletesedés természeti törvény és az ember kiváltsága. Érteiménél fogva jutott el a mai civilizációig és kultúráig a teremtés koronája, aki egyedül törődik intézményesen a benne rejlő tehetségek mennél teljesebb kifejlesztésével. Ez főleg iskolák útján történik. A tanítás tudományának segítségével az ember messze maga mögött hagyott minden más élő teremtést. Pedig minden időben két hatás érvényesült működésében. A *tekintélyi*, amely a meglévőnek megtartására törekedett és a *haladó*, amely újabb célokat tűzött az emberi értelem elé, és sohasem elégedett meg az elért eredményekkel. Ez a kettős irány minden időben fellelhető a pedagógia történetében.

A 18. században Magyarországon erősen terjeszkedő piaristák a haladó pedagógiának legismertebb képviselői. Már alapításukkor tudatában voltak an-

nak, hogy az ember örök életre hivatott, de ezt itt a földön kell munkálnia. Ez a kettős cél nyilvánul meg a rend iskolai működésének célkitűzésében: a tananyag gyakorlati ismereteket is felölelő kiválasztásában, az ismeretek értékelésében és a közvetítés módszerében. A piaristák tanításának eredménye: a vallásos és kiművelt ifjú. Ezért nem elégedtek meg az akkor dívó konzervatív pedagógiával, hanem szerzetesi szerénységgel és bátorsággal vállalták a keresztény értelemben vett haladás és felvilágosodás úttörő munkáját, s szolgálták az emberiség előrehaladásának ügyét.

Az értelmi tanítás és a nemzeti nevelés terén kiváló hírnévre szerttevő piaristák egyike *Koppi Károly* (1744 Vác—1801 Nagykároly). A piarista rendbe való lépése után több helyen tanárkodott, s tanított matematikát és filozófiát; nevelősködött mágnások gyermekei mellett, míg 1776-ban Kassán akadémiai tanár és könyvtáros lett. Ilyen minőségben működött Kolozsvárt 1780-tól kezdve, mígnem 1784-ben Pestre a világtörténelem egyetemi tanárává nevezték ki. Egyéniségén és működésén a korszellemnek a művelt elmékre minden időben gyakorolt hatása élénken megfigyelhető. Kezdetben csak szerzetesi vonások mutatkoztak működésében; amint Bécsben és különböző állomáshelyein megismerkedett tudományokkal és irodalommal foglalkozó emberekkel és olvasmányaiban idegen, főleg német szerzőkkel, elméje értelmi irányban tájékozódott. A felvilágosodás szolgálatába szegődött, és kellő határok között hirdetője lett a maga tudománya körében minden olyan új felfogásnak, amelytől hazája fejlődését és boldogulását várhatta. Kora legkiválóbb szellemeivel közvetlen összeköttetésben állt, eszméket hirdetett és iparkodott tanítványainál megvalósítani. Azonban a nagy nemzeti felbuzdulásra következő ellenhatás az ő működését is veszedelmesnek ítélte, és idő előtt nyugalomba küldte. Méltóan jellemzi őt neveltjének, gróf Dessewfy Józsefnek sirverséből vett ez a két sor:

Tardius aut alió debebat vivere coelo,  
Tam culto ingenio patria dispar erat.

Koppi Károly írói működését jelzi 13 nyomtatott és 15 kéziratban maradt műve. A filozófia köréből vett doktori értekezésével tűnt fel; később a történelemmel foglalkozott, és ezt elméleti és gyakorlati irányban művelte. A filozófiában az egyházellenes felfogástól távartotta magát, és a gyakorlati mozzanatokat helyezte előtérbe. Állampolitikai gondolkodásában eklektikus; a tudomány, az igazság és a haladás összeegyeztetésén fáradozott. Mint történetíró a pesti egyetemen modern gondolkodású tanárok közé került, és a felvilágosodás szellemében írta történelmi műveit, de mindig tudományos színvonalon. Rámutatott a történetírók műveinek relatív értékére, és nemzeti irányban hatott hallgatóira. Az értelem kiművelésére törekedett a nemzeti sajtóságok kiemelésével.

A szerzőnek egy ember életében és működésében fölülte világosan sikerült kimutatnia azt a szellemi változást, amely Mária Terézia barokk-abszolutizmusától a II. József alatt lábrakapott felvilágosultságon át a francia forradalomra jelentkező reakcióig jellemzi a 18. századot. Koppi-ról kortársai gyakran megemlékeztek, így Bacsfányi verset írt róla, Kazinczy

pedig a Pályám emlékezetében és leveleiben többször foglalkozott vele. A róla készült munka azért is értékes, mert a vele kapcsolatos kéziratokat mind kiaknázta és felhasználta. Ez a könyv pedagógiai, szellem- és művelődéstörténeti nézőpontból egyaránt eredeti és előadása is világos, rendszerezés és élvezetes. Adatokban talán lehet majd bővíteni, de témájáról lényegében teljes képet ad.

*Agárdi László.*

**Dr. Jencs Árpád: Böhm Sebestyén és társainak bűnügye az egyetemi bíróság előtt 1828 — 1832.** (Angyal szeminárium kiadványai. Szerkesztik: Dr. Bertl Emil és Dr. Jencs Árpád.) Budapest, 1939. 63 lap.

A tanulmány — szerzője szerint — kultúrtörténetét kívánja adni egy bűnügy keretén belül a múlt század eleje diákéletének és egy különleges egyetemi bíróság eljárási rendszerének.

A bevezetés röviden vázolja a Pázmány Péter-egyetem történetét, elmondja mit adott a magyar biboros Cicero egyeteme a városnak, majd az egész országnak. Kórházakat, tudományos intézeteket, könyvtárt, fűvészkertet, s 'adta a maradéknélküli világhír embereit: Semmelweis Ignácot »az anyák megmentőjét«, Eötvös Lóránd bárót, a róla elnevezett inga felfalálóját és még annyi sok tudóst a professzorok sorában, nyomdájának korrektorai között pedig Petőfi Sándort, a magyar költészet legnagyobb alkotóművészt. S tette mindezt a saját erejéből, magára hagyatottan, még a város sem támogatta, mint az más külföldi egyetemeknél szokás volt.

A pesti egyetem, melynek életébe ezúttal beletekintünk, egyébként az univerzitások ősi hagyománya szerint mindenütt küzd a védőszárnyai alá helyezett egyetemi polgárok üdvéért. Szabályokat alkot, ellenőrzést fejt ki és bírói hatalmat is gyakorol polgárai felett. Ez épen a jelentősége az előttünk levő tanulmánynak, hogy olyan egyetemi intézményt ismert meg velünk, mely nevelésügyi és jogtörténeti szempontból egyaránt érdekes és különleges. Az egyetemi iurisdictionalis jog II. Ferdinánd 1635. október 8-án kelt császári és királyi szabadalomlevelén nyugszik. Az egyetemi bíróság, mint az egyetem autonóm jogainak védelmére alakult intézmény, 213 esztendő fennállása alatt sok változáson ment keresztül, sőt II. József alatt az egyetem rövid időre el is veszítette bírói joghatóságát. Böhm Sebestyénnek és társainak, mint egyetemi polgároknak bűnügyében azonban még egy századdal ezelőtt is ezt a iurisdictionis jogot gyakorolta az egyetemi bíróság, melynek eljárását következőképpen ismerteti a szerző.

A bűnügyet három részre osztva tárgyalja a tanulmány, nevezetesen, 1. a tényállás, nyomozás, vád, 2. a védelem, és 3. az ítélet kategóriáiban. Ez a felosztás különös érdeme szerzőnek, mert így a rendkívül bonyolult ügyet áttekinthetőbbé teszi és mert így a bűnvádi eljárás lefolytatásának általános módszeréhez hasonló részletezésben szemlélhetjük a bűnper lefolyását.

A vádat a Királyi Közalapítványi Ügyigazgatóság ügyésze képviselte, aki a bűncselekmények számára és nagyságára tekintettel, rendkívül súlyos ítélet kiszabását kérte. A vád mindenképp alapos munkát végzett. Körül-